Gemeente Amsterdam

Beroering, vervoering en ontroering in de stad

Procedure voor het opstellen en vaststellen van een jaarlijkse hotspotmonitor

Stadsarchief Amsterdam
December 2017

Inhoudsopgave

1. Samenvatting 2
2. Aanleiding 2
3. Doel 4
4. Definitie van hotspots 4
5. Criteria voor het selecteren van hotspots 5
6. Afstemming met het huidige overbrengings- en verwervingsbeleid 6
7. Selecteren van hotspots 6
8. Uitvoeren van de hotspotmonitor 7
9. Vaststelling hotspotmonitor 7
10. Planning hotspotmonitor 7
11. Borging haalbaarheid 7
12. Verantwoordelijkheden 8
13. Evaluatie van de hotspotmonitor 8

Gebruikte bronnen 9

1. Samenvatting

Dit stuk beschrijft de procedure en randvoorwaarden voor het opstellen en vaststellen van een jaarlijkse hotspotmonitor.

De hotspotmonitor wordt opgesteld in navolging van de Selectielijst gemeenten en intergemeentelijke organen 2017 (kortweg: Selectielijst 2017). De Selectielijst 2017 verplicht de gemeentearchivaris opdracht te geven tot het opstellen van een lokale hotspotmonitor op basis waarvan in de Selectielijst 2017 als op termijn te vernietigen gewaardeerde bescheiden, kunnen worden aangewezen om blijvend te worden bewaard.[1] De hotspotmonitor fungeert als aanvullend instrument op de Selectielijst 2017.

Een hotspot is een gebeurtenis die heeft geleid tot uitzonderlijk veel maatschappelijke aandacht en tot opvallende of intensieve interactie tussen overheden, tussen overheid en samenleving of tussen burgers, bedrijven en instellingen onderling.[2] Het doel van de hotspotmonitor is het veilig stellen en bewaren van de neerslag van deze bijzondere gebeurtenissen vanuit cultuur-historisch perspectief.[3]

In de *Handreiking Periodieke hotspot-monitor decentrale overheden* wordt tevens gesteld, dat op basis van de vastgestelde hotspots particuliere archieven kunnen worden geacquireerd, voor zover deze informatie bevatten die niet in de betreffende overheidsarchieven aanwezig zijn. Dit is in lijn met de oorspronkelijke doelstelling van de hotspots, zoals verwoord door de van rijksoverheidswege ingestelde Commissie Waardering en Selectie in het rapport *Gewaardeerd Verleden* uit 2007.[4] Dit rapport en het daarin omschreven instrumentarium voor de integrale waardering van overheids- en particuliere archief, vormt het uitgangspunt voor het nieuwe acquisitiebeleid van het Stadsarchief Amsterdam. Het Stadsarchief Amsterdam kiest daarom voor een proactieve aanpak bij het werven van particuliere archiefbescheiden, naast het veiligstellen van overheidsinformatie, ten aanzien van de vastgestelde hotspots.

Dit nieuwe acquisitiebeleid garandeert een verantwoorde, gestructureerde en doelgerichte benadering bij de waardering en selectie, en daarmee het behoud, van zowel gemeentelijk als particulier archiefmateriaal ten aanzien van beeldbepalende en bijzondere gebeurtenissen van grote maatschappelijke en cultuur-historische waarde.

2. Aanleiding

De digitalisering van de samenleving heeft de mogelijkheden voor overheden, individuele burgers en organisaties om informatie te creëren, te vergaren, te delen, publiek toegankelijk te maken en (althans tijdelijk) te bewaren, aanzienlijk vergroot. Digitale informatie neemt niet alleen in omvang toe, er is ook sprake van een groeiende publieke belangstelling voor open, toegankelijke en

[1] *Selectielijst voor archiefbescheiden van gemeentelijke en intergemeentelijke organen opgemaakt of ontvangen vanaf 1 januari 2017,* p. 15-16.
[2] *Belangen in Balans, Handreiking voor waardering en selectie van archiefbescheiden in de digitale tijd* (Nationaal Archief, 2015), p. 21.
[3] *Handreiking Periodieke hotspot-monitor decentrale overheden* (Archief2020/AIDO 2017), p. 4
[4] Jeurgens, K.J.P.F.M.; Bongenaar, A.C.V.M.; Windhorst, M.C., *Gewaardeerd Verleden. Bouwstenen voor een nieuwe waarderingsmethodiek voor archieven* (Nationaal Archief, 2007), pp. 44-46

herbruikbare data. Informatie aan de hand waarvan burgers de gemeente ter verantwoording kunnen roepen, Amsterdammers hun identiteit en herinneringen kunnen vastleggen of (her)ontdekken, en historici de geschiedenis van de stad kunnen reconstrueren.

De verwachting dat (digitale) data volledig worden en kunnen worden bewaard staat soms op gespannen voet met het feit dat die informatie steeds complexer wordt. Het gaat niet langer om losse archiefbescheiden die op één plek gelokaliseerd kunnen worden, maar om datasets, van elkaar afhankelijke data die zijn opgeslagen in allerlei digitale applicaties en tools of op (sociale media) platformen.

Deze ontwikkelingen maken het noodzakelijk verantwoorde keuzes te maken voor die archieven en archiefbescheiden die de moeite waard zijn om voor de (zeer) lange termijn te bewaren. Het Stadsarchief is in 2013 begonnen met het herijken van zijn acquisitiebeleid voor particuliere archieven. Sinds 2014 werkt het Stadsarchief met een zogeheten prospectieve (vooruitblikkende) trendanalyse. Deze brengt de trends op middellange termijn in beeld over de periode 2014-2019. De trendanalyse is bedoeld voor het actief benaderen van voor de stad kenmerkende actoren teneinde kwetsbaar digitaal materiaal tijdig veilig te stellen.

Met de ontwikkeling van nieuwe instrumenten voor het verwerven van archieven sluit het Stadsarchief aan bij zowel het beleid van het Nationaal Archief (NA) als de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG). De hotspotmonitor is naast de trendanalyse een van de instrumenten die door het Nationaal Archief is ontworpen om overheids- en particuliere informatie verantwoorder en sneller te kunnen waarderen en selecteren.[5] Het hebben van een hotspotmonitor is inmiddels in de Selectielijst 2017 verplicht gesteld.

Waar de trendanalyse de belangrijkste ontwikkelingen en actoren in kaart brengt, kunnen met behulp van de hotspotmonitor bijzondere gebeurtenissen worden geïdentificeerd die grote maatschappelijke impact hebben gehad en daarom van cultuur-historische waarde zijn. Omdat hotspots jaarlijkse en dus kort achteraf benoemd worden, waar trends voor een langere periode vastliggen, kan sneller tot behoud van archiefmateriaal worden overgegaan. Dit is met name van belang bij kwetsbaar digitaal materiaal als bijvoorbeeld uitingen op sociale media.

Met het bewaren van zowel overheids- als particulier archiefmateriaal ten aanzien van een hotspot worden diverse invalshoeken op voor de stad en haar burgers belangrijke gebeurtenissen vastgelegd. Tenslotte kunnen met de hotspots verbindingen worden gemaakt tussen overheids- en particuliere archieven binnen zowel de collectie van het Stadsarchief, alsook met de collecties van categorale archiefinstellingen zoals Atria, het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG) en het Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie (NIOD), en musea als het Amsterdam Museum.

[5] *Gewaardeerd Verleden*, pp. 44-46, *Een samenleving in beweging. Nederland tussen 1976 en 2005 in 200 trends en 100 hotspots* (Nationaal Archief 2016)

3. Doel

Het doel van het benoemen van hotspots is volgens de *Handreiking Periodieke hotspot-monitor decentrale overheden*

> Het veilig stellen en bewaren van de neerslag van bijzondere gebeurtenissen vanuit cultuur-historisch perspectief. [4]

Het gaat daarbij zowel om het uitzonderen van vernietiging van overheidsbescheiden als om het actief acquireren van particulier archief of archiefbescheiden 'voor zover deze informatie bevatten over de vastgestelde hotspots, die niet in de betreffende overheidsarchieven aanwezig zijn'.[6]

De hotspotmonitor is naast het acquisitieprofiel en de trendanalyse een van de instrumenten om de acquisitiedoelstelling van het Stadsarchief te verwezenlijken:

> Het identificeren, selecteren en behouden van die informatie van de gemeente, burgers en organisaties aan de hand waarvan een cultuur-historisch en sociaal-maatschappelijk relevante, beargumenteerde en voor het publiek herkenbare collectie kan worden opgebouwd die voor iedereen toegankelijk is voor onderzoek en (her)gebruik.

4. Definitie van hotspots

De door het Stadsarchief Amsterdam gehanteerde definitie van een hotspot luidt als volgt:

> Een hotspot is een gebeurtenis die heeft geleid tot opvallende of intensieve interactie tussen overheden, tussen overheid en samenleving of tussen burgers, bedrijven en instellingen onderling en die tot uitzonderlijk veel maatschappelijke aandacht heeft geleid.

Naast afzonderlijke gebeurtenissen, vallen volgens het Nationaal Archief en de *Handreiking Periodieke hotspot-monitor decentrale overheden* ook 'kwesties' of 'reeksen gebeurtenissen' onder de noemer 'hotspot'.[7]

Een voorbeeld van een kwestie is de door het Ministerie van Buitenlandse Zaken aangewezen hotspot 'zaken gerelateerd aan de erfenis van het Nederlands koloniaal verleden, met name in relatie tot Indonesië en Suriname'. Onder deze kwestie worden een aantal *voorbeelden* gegeven van gebeurtenissen binnen deze kwestie.[8] In feite *illustreren* deze gebeurtenissen de eigenlijke kwestie maar leggen zij de kwestie niet volledig vast . De kwestie zelf zou weer als *voorbeeld*

---

[6] *Handreiking Periodieke hotspot-monitor*, p. 8
[7] *Belangen in Balans*, p. 24, *Handreiking Periodieke hotspot-monitor*, p. 6.
[8] Hotspotmonitor van het Ministerie van Buitenlandse Zaken; http://www.nationaalarchief.nl/sites/default/files/docs/hotspots_bz.pdf

kunnen worden gezien van een trend, te weten de dekolonialisering van het Nederlandse heden en verleden onder druk van burgers en organisaties. Ook de eveneens door Buitenlandse Zaken aangewezen hotspot 'Zwarte Piet' zou onder deze laatste trend kunnen worden meegenomen.

Kwesties en trends zijn heel erg moeilijk af te bakenen en kunnen een grote en onduidelijke hoeveelheid werk opleveren. Hotspots zijn hiertoe geen geëigende middelen. Het Stadsarchief gebruikt voor het veiligstellen van archiefmateriaal ten aanzien van kwesties en trends de prospectieve trendanalyse. In het nieuwe acquisitiebeleid wordt de particuliere acquisitie en de gemeentelijke overbrenging ook ten aanzien van trends op elkaar afgestemd. De term hotspot wordt daarom gereserveerd voor afzonderlijke gebeurtenissen.

Bij de keuze tussen meerdere mogelijk hotspots, kan de trendanalyse wel als richtsnoer worden genomen. Een hotspot die binnen een bepaalde trend valt, kan prioriteit worden gegeven boven een andere hotspot. Dit is echter geen vereiste.

5. Criteria voor het selecteren van hotspots

Op basis van de criteria die in *Handreiking Periodieke hotspot-monitor decentrale overheden* worden genoemd, zijn er vier 'typen' hotspots (steeds met weglating van de toevoeging 'of reeks van gebeurtenissen' en 'of kwestie'):[9]

- een gebeurtenis binnen het verzorgingsgebied van de zorgdrager die veel maatschappelijke beroering veroorzaakt, van bijzondere betekenis is voor de bevolking en/of waarvoor veel aandacht bestaat in de media
- een gebeurtenis binnen het verzorgingsgebied van de zorgdrager die belangrijke principiële tegenstellingen tussen burgers aan het licht brengt en/of een debat dat over de kwestie veel emoties losmaakt
- een gebeurtenis die aanleiding is voor een intensief publiek debat over het functioneren van de zorgdrager
- een politieke gebeurtenis waardoor de positie van het decentrale openbaar bestuur ernstig is bedreigd of juist wordt onderstreept

Kenmerkend voor de hotspot zijn: veel maatschappelijke beroering, maar ook ontroering of vervoering (emoties), uitzonderlijk veel media-aandacht en een intensief publiek debat. Een gebeurtenis is eenmalig en wordt ten behoeve van de uitvoerbaarheid in de tijd afgebakend.

Een hotspot voldoet aan de drie volgende eigenschappen

- De gebeurtenis is eenmalig en kan in de tijd worden afgebakend
- De gebeurtenis leidt tot opvallende of intensieve interactie tussen overheden, tussen overheid en samenleving of tussen burgers, bedrijven en instellingen onderling
- De gebeurtenis leidt tot uitzonderlijk veel maatschappelijke aandacht (zowel beroering, als ontroering, als vervoering)

[9] *Handreiking Periodieke hotspot-monitor*, p. 6

6. Afstemming met het huidige overbrengings- en verwervingsbeleid

In de Selectielijst 2017 wordt de hotspot genoemd als een van de mogelijkheden om archiefbescheiden van vernietiging uit te zonderen.

De uitzonderingscategorieën zijn:

- Bescheiden die op basis van de lokale uitgevoerde hotspotmonitor kenmerkend zijn voor de hierin gesignaleerde hotspot
- Bescheiden over zaken of gebeurtenissen met een uniek of bijzonder karakter
- Bescheiden die door hun vorm of aard beeldbepalend, karakteristiek of bijzonder zijn
- Bescheiden over personen die op enig gebied van bijzondere betekenis (geweest) zijn
- Kopieën die blijvend te bewaren bescheiden kunnen vervangen die door een calamiteit verloren zijn gegaan
- Bescheiden over individuele zaken die geleid hebben tot algemene regelgeving
- Bescheiden waarvan de vernietiging de logische samenhang van de te bewaren bescheiden zou verstoren

Het kenmerkende karakter van hotspots ligt in de **opvallende interactie tussen meerdere partijen** en de **grote maatschappelijke aandacht**. Voor alle andere bescheiden, die niet als hotspot zijn aangewezen, geldt dat deze als voorheen op basis van een van bovenstaande categorieën van vernietiging kan worden uitgezonderd.

Hetzelfde geldt ten aanzien van de verwerving van particulier archiefmateriaal inzake bijzondere gebeurtenissen. De hotspot functioneert hier naast de andere criteria voor de acquisitie van archiefbescheiden zoals omschreven in het acquisitieprofiel van het Stadsarchief Amsterdam (momenteel nog in de concept-fase).

7. Selecteren van hotspots

De hotspots worden jaarlijks geïdentificeerd over het voorafgaande jaar. De hotspotmonitor wordt derhalve jaarlijks opgemaakt.

Het identificeren van hotspots is geen doel op zich. Het doel is het veiligstellen van archief materiaal ten aanzien van belangrijke gebeurtenissen. Als zich geen hotspots voordoen worden dat jaar dan ook geen hotspots aangewezen. In verband met de verwachte hoeveelheid werk die hotspots zullen opleveren, worden per jaar maximaal drie hotspots aangewezen.

De hotspots worden jaarlijks geselecteerd door een hotspotcommissie. De hotspotcommissie wordt jaarlijks opnieuw aangesteld. De hotspotcommissie bestaat uit 7 leden. Het Stadsarchief levert een lid die tevens fungeert als projectleider/coördinator. De projectleider/coördinator doet een afgewogen voorstel voor de overige leden van de hotspotcommissie.

> Drie vertegenwoordigers van de gemeente. Te denken valt aan de gemeentelijke ombudsman, de raadsgriffier, een Informatiebeheerder, een onderzoeker van de rve Onderzoek, Informatie en Statistiek

Drie externe deskundigen, aan te stellen door het MT van het Stadsarchief, te denken valt aan historici, journalisten

Een vertegenwoordiger van het Stadsarchief , dit lid fungeert tevens als coördinator, aan te stellen door het MT van het Stadsarchief

8. Uitvoeren van de hotspotmonitor

De uitvoering van de hotspotmonitor wordt gecoördineerd door het Stadsarchief.

Ten behoeve van de uitvoering worden per gekozen hotspot door de projectleider/coördinator van het Stadsarchief in de hotspotmonitor vastgelegd:

1. Een korte omschrijving van de hotspot en de context waarbinnen deze zich heeft voorgedaan of de archiefbescheiden zijn gevormd
2. Verantwoording van de keuze voor die hotspot
3. De periode waarover de hotspot loopt (en waartoe het uitzonderen van gemeentelijk archief en het acquireren van particulier archief – zie ook punt 4 – zich derhalve beperkt)

Na vaststelling van de hotspots wordt de lijst hotspots met bijgaande verantwoording en beschrijving van de uit te zonderen informatieobjecten gecommuniceerd naar de verantwoordelijke rve-directeuren en het betrokken IB team van het betreffende cluster, en naar de betrokken medewerker Verwerving van het Stadsarchief.

9. Vaststelling hotspotmonitor

De jaarlijkse hotspotmonitor wordt in mei van elk jaar vastgesteld door de gemeentearchivaris.

10. Planning hotspotmonitor

Benoeming leden van de hotspotcommissie	januari/februari
Hotspotlijst voorgaande jaar opstellen	maart-mei
Hotspotlijst voorgaande jaar vaststellen	mei

11. Borging haalbaarheid

De haalbaarheid wordt gewaarborgd door:

- Duidelijke doelstelling van de hotspot: het gaat bij het selecteren van hotspots om het behoud van archiefmateriaal om cultuur-historische redenen (en dus niet, bijvoorbeeld, om het afleggen van verantwoording door de gemeente)
- Duidelijke afbakening van de hotspot als een eenmalige gebeurtenis met een begin- en eindpunt, om onoverkomelijk veel werk te voorkomen
- Maximum van te benoemen hotspots wordt gesteld op drie

- Vroegtijdige en goede inhoudelijke afstemming met informatiebeheerders en medewerkers Verwerving
- Kennisuitwisseling en indien mogelijk samenwerking met andere overheden en particuliere instellingen voor het behoud van voor de hotspot relevant archiefmateriaal
- De hotspotmonitor is onderdeel van een hernieuwd acquisitiebeleid waarbij actieve acquisitie niet bovenop de verworven archieven komt, maar ernaast: acquisitie wordt een beredeneerde keuze *tussen* archieven
- Duidelijke omschrijving van en indien mogelijk koppeling tussen het diverse van vernietiging uitgezonderde en actief verworven archiefmateriaal zodat het als een virtueel geheel beschikbaar kan worden gesteld aan onderzoekers of bijvoorbeeld voor presentatie-doeleinden.

12. Verantwoordelijkheden

- De gemeentearchivaris is verantwoordelijk voor het gemeentelijke archiefbeleid en derhalve voor de vaststelling en het uitvoeren van de hotspotmonitor.

- De rve-directeuren zijn verantwoordelijk voor het veiligstellen van het in de jaarlijkse hotspotmonitor beschreven archiefmateriaal, voor zover dat door de eigen rve wordt gevormd.

- Het beleid ten aanzien van de hotspotmonitor wordt vastgesteld door [College van B&W of GMT].

13. Evaluatie van de hotspotmonitor

De hotspotmonitor wordt na 3 jaar, dus in 2021, geëvalueerd

Bijlage: Gebruikte bronnen

Selectielijst voor archiefbescheiden van gemeentelijke en intergemeentelijke organen opgemaakt of ontvangen vanaf 1 januari 2017 (Vereniging van Nederlandse Gemeenten, Den Haag 2017)
https://vng.nl/files/vng/20170706-selectielijst-gemeenten-intergemeentelijke-organen-2017.pdf

Jeurgens, K.J.P.F.M.; Bongenaar, A.C.V.M.; Windhorst, M.C., *Gewaardeerd Verleden. Bouwstenen voor een nieuwe waarderingsmethodiek voor archieven* (Nationaal Archief, 2007)
http://www.nationaalarchief.nl/sites/default/files/docs/gewaardeerd_verleden_1_0.pdf?wb48617274=E7F54AB4

Belangen in Balans, Handreiking voor waardering en selectie van archiefbescheiden in de digitale tijd (Nationaal Archief, 2015)
http://www.nationaalarchief.nl/sites/default/files/docs/20150327_na_handreikingws_belangen_in_balans_v1.0a.pdf

Handreiking gebruik Selectielijst voor gemeenten en (inter)gemeentelijke organen 2017 (VNG 2016)
https://vng.nl/files/vng/handreiking_selectielijst_2017_v1_0_20161224.pdf

Handreiking Periodieke hotspot-monitor decentrale overheden (Archief2020/AIDO 2017)
https://vng.nl/files/vng/publicaties/2017/aido_handreiking_hotspot-monitor.05-10-2017.pdf

Hotspotmonitor van het Ministerie van Buitenlandse Zaken
http://www.nationaalarchief.nl/sites/default/files/docs/hotspots_bz.pdf

L. Michon en J. Slot, *Amsterdamse trends* (Gemeente Amsterdam, Bureau Onderzoek en Statistiek 2014) http://www.ois.amsterdam.nl/nieuwsarchief/2014/de-toekomst-van-amsterdam-zes-trends

R. te Slaa en H.A. Hokke , *Rapport prospectieve trendanalyse VNG 2010-2020* (2014)
https://vng.nl//files/vng/nieuws_attachments/2014/prospectieve_trendanalyse_vng_juli_2014.pdf

Een samenleving in beweging. Nederland tussen 1976 en 2005 in 200 trends en 100 hotspots (Nationaal Archief 2016)
http://www.nationaalarchief.nl/sites/default/files/docs/een_samenleving_in_beweging_trendanalyse.pdf